

САҢА ОЛОХ

12+

2020 сыл
Ыам ыйын
19 күнэ
оптуорунньук
№ 35
(11691)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҤЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҤ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

Ыам ыйын 19 • 2020 ыам ыйын 20 • 21 күнүгү ыам ыйын 21 • 22 күнүгү ыам ыйын 22 • 23 күнүгү ыам ыйын 23 • 24 күнүгү ыам ыйын 24 • 25 күнүгү ыам ыйын 25

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

Из бюджета Якутии распределены субсидии для муниципалитетов на благоустройство сельских территорий в 2020 году

В Якутии распределены субсидии из государственного бюджета республики местным бюджетам на реализацию мероприятий по благоустройству сельских территорий в 2020 году. Соответствующее постановление Правительства Якутии 14 мая подписал первый вице-премьер Алексей Колпадезников.

Согласно документу, 90 млн 945 тыс. рублей будут направлены на создание и обустройство зон отдыха, спортивных и детских игровых площадок, площадок для занятия адаптивной физической культурой и адаптивным спортом для лиц с ограниченными возможностями здоровья в 70-и наслегах Якутии.

На освещение территорий, включая архитектурную подсветку зданий, строений, сооружений, в том числе с использованием энергосберегающих технологий, в 10-и наслегах из бюджета Якутии направлено 11 млн 174 тыс. рублей; на организацию пешеходных коммуникаций, в том числе тротуаров, аллей, дорожек, тропинок в четырех наслегах – 7 млн 325 тыс. рублей; на строительство лицевых стоков в трех наслегах – 4 млн 023 тыс. рублей.

12 млн 239 тыс. рублей будет направлено на обустройство площадок накопления твердых коммунальных отходов в 12-и наслегах Якутии.

Кроме того, для сохранения и восстановления природных ландшафтов и историко-культурных памятников в 14-и наслегах республики в бюджете Якутии предусмотрено 13 млн 762 тыс. рублей.

Мероприятия будут финансироваться в рамках государственной программы РС(Я) «Комплексное развитие сельских территорий на 2020 - 2025 годы».

Подробно с текстом Постановления Правительства Якутии «О распределении в 2020 году субсидий из государственного бюджета Республики Саха (Якутия) местным бюджетам на реализацию мероприятий по благоустройству сельских территорий в рамках государственной программы Республики Саха (Якутия) «Комплексное развитие сельских территорий на 2020 - 2025 годы» можно ознакомиться здесь.

Пресс-служба Главы Республики
Саха (Якутия) и Правительства
Республики Саха (Якутия).

Айсен Николаев проверил строительство социальных объектов

В республике возводятся жизненно необходимые и долгожданные для якутян объекты здравоохранения – вторая очередь кардиологического диспансера стоимостью 4,9 млрд руб. и онкологический центр стоимостью 6,8 млрд руб. Ход работ 18 мая проверил Глава республики Айсен Николаев.

На реализацию проектов республика получила беспрецедентную сумму финансирования из федерального бюджета – на каждый объект около 2 млрд руб. только на текущий год, что в нынешних условиях является амбициозной задачей. Это предполагает мобилизацию большого количества рабочей силы и других ресурсов для того, чтобы вовремя провести конкурсные процедуры, заключить контракты, обеспечить качественное выполнение работ.

Главе республики доложили, что работы по строительству здания онкологического центра с поликлиникой на 210 посещений в смену, стационаром на 180 коек и хозблоком ведутся согласно плану, отставаний от графика нет. На объекте работают два подрядчика, которые обеспечены достаточным количеством рабочих. В настоящий момент на стройке трудятся 80 человек.

Возведение второй очереди

республиканского кардиологического диспансера – кардио-сосудистого центра ГАУ «Республиканская больница №1 – Национальный центр медицины» на 150 коек – планируют завершить к 2022 году. Строительство также идет в соответствии с планом-графиком на этот год. Работа ведется по всем блокам восьмизаточного объекта, идут монтажные работы, задействовано необходимое количество рабочих и автотехники.

Также Айсен Николаев посетил строящийся пристрой на 315 мест средней школы № 31 г. Якутска. В здании предусмотрены спортивный зал, более 20 учебных аудиторий, кабинеты технологии, естественно-научного направления, ОБЖ, тир, библиотека, кабинеты логопеда, медицинский и психологической службы. Ввод пристроя позволит разгрузить основное здание школы.

«У нас постепенно налаживается жизнь, входим в обычный ритм. Особое внимание уделяем строительству социальных объектов здравоохранения и образования. Сегодня посмотрели ход возведения пристроя 31-й школы, самой крупной по количеству учащихся в столице республики. Когда я был главой города Якутска, ставили вопрос строительства пристроя, началось проектирование

объекта и сейчас идут работы, которые будут завершены в декабре этого года. В условиях загруженности школ трудно дать знания нашим детям. Для решения проблемы необходимо, чтобы город начинал разрабатывать новые проекты пристроев зданий школ», – сказал глава республики Айсен Николаев, подводя итоги объезда.

Айсен Николаев отметил, что строительство значимых для республики объектов здравоохранения – онкологического и второй очереди кардиологического центров – финансируется из средств федерального бюджета по программе развития центров экономического роста Дальнего Востока и по национальному проекту «Здравоохранение».

«Работы этого года идут полностью по графику. Завершается подготовка конкурсных документов на поставку оборудования в кардиологический центр. Уверен, мы объекты сдадим в 2021-2022 годах, и эти медицинские центры будут соответствовать лучшим российским и международным стандартам, что позволит качественно улучшить здоровье, снизить смертность, увеличить продолжительность жизни тысячи якутян», – подчеркнул Глава республики.

Пресс-служба Главы Республики
Саха (Якутия) и Правительства
Республики Саха (Якутия).

— СОЦИАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА —

БУДЕТ ОКАЗАНА ДОПОЛНИТЕЛЬНАЯ МАТПОМОЩЬ

В рамках залуценной в Чурапчинском улусе пилотной программы «Сиди дома - занимайся семейной экономикой!» будет решен вопрос занятости и поддержки несовершеннолетних детей в летний период.

Администрация района окажет единовременное обеспечение продуктами семьям с четырьмя и более детьми, не достигших совершеннолетия. Такая поддержка со стороны администрации в виде «сухого пайка» будет выдаваться тем детям, которые в летнее время будут заняты работой в своем частном хозяйстве и подворье (овощеводство, животноводство, сенокос и т.д.). До 22 мая в районе объявлен сбор заявок с многодетных семей, желающих участвовать в этой программе.

Напомним, что в период введения ограничительных мер в связи с распространением коронавирусной инфекции, для поддержки населения в Чурапчинском улусе действует пилотная программа «Сиди дома - занимайся семейной экономикой!». Программа охватывает девять направлений, нацеленных на самозанятость, повышение дохода населения, самостоятельное обеспечение потребности семьи сельхозпродукцией. В основе централизованное обеспечение желающих заняться личным подсобным хозяйством всем необходимым.

Пресс-центр МО «Чурапчинский улус».

Докумуон хомуйуутун сагалыахтара

2020 сыл кулун тутар 20 күнүгэр Дойду Бэрэсидьиэнэ Владимир Владимирович Путин дьыа кэргэннэ эбии көмө оңорор туһунан Ыйаахха илии баттаабытын ааҕан, билэн олоробут. Ыйаахха олобуран, муус устар 9 күнүттэн СӨ Ил Түмэнин уочараттаах мунньаҕар Өрөспүүбүлүкэбитигэр саҥа төлөбүр олохтонорун туһунан сокуон ыйыныллыбыта. Бу төлөбүр аадырыстаах көмө буолар, о.э. көмөнөн кыра дохуоттаах дьыа кэргэттэр туһанааллар. Ый аайы бариллэр көмө кэзмэйдэрэ икки хайысханан тыырыллан бариллиэ диэн этиллэр.

Бу туһунан улуустаагы социальнай харалта начаалынньыгын Лидия Тосукаеваны кытары быһа сибээскэ тахсан ыйыталастыбыт.

Лидия Васильевна, төлөбүр кэзмэйэ төһө буолуобай диэн элбэх киһи долгуур.

Төлөбүр кэзмэйэ билигин тийинэн олоруу алын кэзмэйдэн 50%-гар тэннээр буолуоба. Билигин биһиги энээр тийинэн олоруу алын кэзмэйэ 16.917 солк. тэннээр. Ол аата төлөбүр кэзмэйэ 8.458,50

солк. буолар. Бу төлөбүргэ кыра дохуоттаах ыаллар тиксэллэр. Чуопкайдаан эттэххэ, биһир кинизхэ 16.917 солк. намыһах үп тиксэр буоллабына, кыра дохуоттаах ыал ахсааныгар кириһэр.

Дьыа кэргэн 3-7 сааһыгар дьэри хас оҕолоробунан көрүллэн, көмө оҕотун аайы аҥаһабыа. Холобур, оҕо 3 сааһын олунньу 12-гэр туолбут буоллабына, төлөбүр төрөөбүт күнүттэн аҥаһабыа. Ити оҕо, ийтэ бэс ыйыгар сайабылыанньа түһэрдэбинэ, төлөбүр оҕо төрөөбүт күнүттэн перерасчеттанан аабыллыабыа. Иккис холобур, дьыа кэргэн үс оҕолоох, улахаттара 7 сааһын 10 ый ааспыт, ортоку оҕо 5 саастаах, оттон кыралаара 3 сааһын 2019 сыл ахсынньы ыйыгар туолбут буоллун, очотугар, бу ыал үс оҕотугар төлөбүр аҥаһа уонна тохсунньу ыйтан перерасчеттанан ылар, улахан оҕо 8 сааһын туоллабына төлөбүр тохтуур.

Докумуону хомуйуу хайдах барыабыт? Ханнык докумуон ирдэнэрий?

Докумуону хомуйуу, ону тэнэ төлөбүрү

анатарга судургу буолуоба. Е- Yakutia порталга электроннай сайабылыанньаны ыам ыйын 20 күнүттэн толорон ыйтыахха сөп. Ону толорорго

«Госуслуга» регистрацияланан кириллэр. Онон «Госуслуга» регистрация хайаан да ирдэннэлэр. Сайабылыанньаны толорон ыйтыгыт да бүтэр. Атын ирдэнэр докумуоннары биһиги бэйэбит тустаах биздэмэстибэлэртэн суругунан туоһулаһан ылабыт.

Манна сайабылыанньа биздэмэстибэлэртэн суох буолан учуоҕа турар буоллабына, киһи инники дохуотун көрдөөбүтүт. Үлэлээх уонна чааһынай дьыалаһаах (ИП) дьон дохуоттарын нолуогабай сулуусаҕа ыйытык (запрос) ыйтан ылабыт. Аны дохуот ааҕарга, сайабылыанньа биздэмэстибэлэртэн күнүттэн ааспыт алта ыйы кетүтэн, инники 12 ыйдаах дохуотун көрөбүт.

Холобур, бэс ыйыгар сайабылыанньаны түһэрдэбинэ, 2019 сыл сэттинньи ыйын киллэрэн туран, 11 ыйдаах дохуот уонна 2018 сылтан ахсынньы ыйдаагы дохуот, барыта 12 ый учуоттанар буолар.

Кэлсэттэ Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ХАЙЫҢАРЫНАН АЙАН ЭТЭННЭ ТҮМҮКТЭННЭ

ылбычча киһи санаата да тийибат сирдэригэр туох да анал көмөтө-тэһиитэ суох хайыһарынан сүүһүнэн (!) көстөөх сири түспүт дьон кимнээхтэрий? Кинилэр Аан дойду аатырбыт хайыһардыттар, олимпиецтара буолбатахтар, кинилэр ортолоругар хайыһар устуордунан анаан туран дьарыктанар профессионал ыспарсымыан да суох. Хоодуот хайыһардыттар, өбүгэлэрибит өлбөт-сүппэт үтүө ааттарын үйэтитэччилэр, албан ааттарын салбааччылар, саха тулуурун, дьулуурун, тонтон толлубатын, ыарахантан чабыыбатын көрдөрбүт дьону билсизбин.

Устуорт бэтэрээннэрэ, биллиилээх экстремал-хайыһардыттар Дмитрий Горохов уонна Валерий Самойлов салайааччылаах хайыһардыттар биир бөлөхтөрө Күһүртэн Ньурба диэри 13 көс сири, оттон иккис бөлөх Дьокуускайтан Тиксигэ диэри 15-тэн тахса көһү хайыһарынан түстүлэр.

Чулуу хайыһардыттар бэйэлэрин хорсун айаннарын Улуу Кыайы 75 сылыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр биллэрлибит Ийэ дойдуга бэринилээх буолуу сылыгар уонна Булун улууһа төрүттэммитэ 90 сылыгар анаатылар.

Мань таһынан, Павел Герюгов салайааччылаах массыынанан ыраах айанньыттар бөлөхтөрө Дьокуускайтан Тиксигэ алта массыынанан 27 көһү айаннаан, 7 хонук иһигэр тийдилэр.

Кыайы 75 сылыгар аналлаах ыраах айаннары тэрийэр Өрөспүүбүлүкэтээҕи бөлөх салайааччыта, Ил Түмэн бастакы вице-спикерэ Александр Жирков бэйэтэ бэтинэн, бу ыраах айаннары тэрийиэх кыттааччылар бэйэлэрин көбүлээһиннэрэ уонна мэхэйдэртэн иннэн-толлон турбат дьулуурдара улахан суолталаах буолла.

Ол курдук, Дмитрий Николаевич Горохов салайар бөлөҕө 1941-1942 сыл кыһыныгар Аба дойду сэриитигэр көнүл өттүнэн тылланан бараары, Булун Күһүрүттэн Ньурба бүһүлүгэр диэри 13 көс сири соботобун хайыһарынан түспүт Семен Иванович Сюльская аатын үйэтитэр соругу туруоруммута. Семен Сюльская туһунан Ил Түмэн бастакы вице-спикерэ Александр Жирков «Саха саллаатын албан аата» диэн ыстатыйатыгар киллэрбитэ. Арбаа фронна тийэн хорсуннук сэриилэспит, Курскка тобойго ыараханньык бааһыран, билиэннэ түбэһэн баран, өстөөх илиититтэн мүччү туттаран, Украина партизаннарын этэрээтигэр холбоспут, Кыайы күнүн Прага куоракка көрсүбүт С.И. Сюльская туһунан Александр Жирков: «Сэбиэскэй Союус үрдүнэн тыһыынчанан киһи Аба дойду сэриитигэр көнүл өттүнэн тылланан кыттыыны ылбыта. Бу дьон ортотугар, санаа да ылбат ыраах сиригэр сабадаммыт сэриигэ тийэн, Ийэ дойдутун көмүскэһэр соругу ыраа оностон, хотугу тоһуттар тымныы оройугар, суола-иһэ суох кыһынны иччитэх туундара-тайба уңуор тонуу хаары, тибиини-хаһыны ортогунан ханнык да арыалдьыта-дьөһүлүдүтэ суох, бэйэтэ суол талэн, сүүһүнэн көстөөх сиргэ собус-собоотобун хайыһарынан туруммут саха киһитэ Семен Иванович

Сюльская аата биир ордук бэлиэлэрэ, уратылары. Сюльская айана — себүмэр айан. Аба дойду сэриитин устуоруйатыгар маныаха тэннэнэр күлүмэх быһыы — сэдэх, оттон киһи курдук суолу тэлэн фронна аттамыт — суох С.И. Сюльская холобура — Саха саллаатын булгуруйбат дьулуурун, тулуурун, эрдээх санаатын, төрөөбүт сиригэр-устугар тапталын биир бэлиэтэ, кэрэһитэ. Бу айан туһунан биһиги эрэ буолбакка, атын омок, атын дойду дьон-сэргэтэ эмиз билиэх кэриннээх», — диэн эппитэ. Киһи этии киллэриитинэн, Д.Н. Горохов хайыһардыттарын бөлөҕө бу хоодуот киһи, 79 сыл анараа өттүгэр хайыһарынан тэлбит суолун хатылаата. Бу айан Аба дойду сэриитигэр сахалар хорсуннук кыттыыларын устуоруйатыгар С.И. Сюльская аатын бэлиэтиргэ көмөлөөх буолуоса.

Хоодуот хайыһардыттар биир бөлөхтөрүн салайааччыта, педагогическай үлэ бэтэрээнэ Валерий Васильевич Самойлов Саха сиригэр эрэ буолбакка, Арассыйага бүтүүнүгэр экстремал-хайыһардыт быһыытынан биллэр. Киһи бэйэтин үөрэнээччилэрин уонна ыччаты кытта 30-тан тахса сыл устатыгар биридмилэрэ 10 көстөн 100 көскө тийэ ыраах хайыһарынан айаннары тэрийэр. Ол курдук, 2003 сыллаахха Валерий Самойлов Булун Тиксигэ диэри Дьокуускай куоракка диэри хайыһарынан айаннаабыта. Барыта 1800 км сири кинилэр 48 күн устатыгар түспүттэрэ. Быйыл Валерий Васильевич Дьокуускай — Булун маршрутуна бэйэс төгүлүлээх айанын ситиһилээхтик түмүктээтэ.

Оттон Дмитрий Горохов — Саха сиригэр хайыһарынан ыраах сирдэргэ айан устуоруйатыгар киирбит чулуу ыспарсымыан. Саха Өрөспүүбүлүкэтин XII ыһырыылаах Үрдүк Сэбиэтин, III, IV ыһырыылаах Ил Түмэнин дьокуутаата Дмитрий Николаевич 40 сыл анараа өттүгэр, 1981 сыллаахха, Дьокуускайтан Тиксигэ диэри хайыһар суолун бастакынан тэлсибитэ. Оччолоро Горохов Д.Н., Бетюнский Е.А., Данилов Х.Х., Толстых Г.Г., Шамаев С.С., Шахурдин Н.Н. уонна икки кыыс — Корякина Е.А., Монастырева А.Н. бөлөхтөрө икки атахтаах сылдыбатах сирдэринэн 180-ча көстөөх сири 33 күн устата айаннаабыттара.

Онон, өрөспүүбүлүкэ икки биллиилээх хайыһардыттара салайар бөлөхтөрө Кыайы 75 сылыгар аналлаах тэрээһиннэртэн биир бэйэлэрин, дьоһун суолталаахтарын ситиһилээхтик түмүктээтилэр. Бу билинни да кэмнэ себүмэр ыраах,

Д.Н. Горохов бөлөҕө:

1. Людмила Владимировна Горнакова — Күһүр орто оскуолатын физкультурасаа учуутала;
2. Виталий Федотович Жирков — Күһүр орто оскуолатын физкультурасаа учуутала;
3. Иван Романович Жирков — Күһүр орто оскуолатын физкультурасаа учуутала;
4. Константин Константинович Сыромятников — Күһүр орто оскуолатын физкультурасаа учуутала;
5. Семен Айалович Корякин — «Дохсун» тэрилтэ тириэньэрэ;
6. Павел Василий Васильевич — «Чекуровка» община балыксыта, булчута.

В.В. Самойлов бөлөҕө:

1. Иван Иванович Голиков — Таймылыы орто оскуолатын физкультурасаа учуутала;
2. Максим Кириллович Кириллин — байыаннай сулуусалаах;
3. Василий Валерьевич Самойлов — Тиксигэ култуурунай-ыспартыыбынай комплексын тириэньэрэ;
4. Шамаев Сим Михайлович — Тиксигэ култуурунай-ыспартыыбынай комплексын тириэньэрэ;

Д.Н. Горохов уонна В.В. Самойлов хайыһардыттарын бөлөҕө Улуу Кыайы 75 сылын көрсө туруоруммут соруктарын ситиһилээхтик толорбуттарын туһунан Өрөспүүбүлүкэбит Ил Дархана А.С. Николаева биллэрдилэр. Аан дойду олобун бүтүүнүн боһо сатаабыт дьан мэхэйдэспэтэ буоллар, чулуу хайыһардыттар бу айаннарын түмүгүн Ыам ыйын 9 күнүгэр Кыайы болуоссатыгар кэлэн, Өрөспүүбүлүкэ Ил Дарханыгар бэйэлэрэ иһитиннэриэхтээх этилэр.

Ол да — кинилэри иннилэригэр күүтэр. Бу дьан ааһыада Олох салбана туруоҕа. Хорсун хайыһардыттары эбэрдалиригэр бастакы вице-спикер Александр Жирков эппитин курдук: «Улуу Кыайы уонна ол Кыайыны аҕалсыбыт Саха саллаатын Албан аата умнуллуо суоҕа. Ол дьолуннаах ааты утумнааччылар, салбааччылар баар буола, үүнэ-үөскүү туруохтара. Олонхо дойдутун оҥотун охтубат соруга улаата, үтүө аата, өрөгөй талаана үүнэ-үрдүү туруоҕа!»

Ил Түмэн пресс — сулууспата.

— НЭҢИЛИЭКТЭН СОНУН —

МОТРЕНА МЕСТНИКОВА КЭРИЭҢИГЭР МОНОЛОГ КҮРЭБЭ

Хас биридди киһи — тусла устуоруйа кэрчигэ ... Иһирэх ийэ, тапталлаах кэргэн, кизэн билиилээх, кэрэ сэбэрлээх, сөбүлүүр дьарыктаах, мэлдьи сайдыыга талаһар, туох баар айар-тутар дьобурун арыйар, сайыннаар, үгүһү ситиһэр таптыыр идэлээх, сырдык - бу барыта, Матрена Павловна Местникова уобараһын толору арыйар.

Матрена Павловна Кытаанах нэһилиэгэр Василий Яковлев-Далан аатынан орто оскуолаҕа оҥолору аабыыга уһуйан, өр сылларга бибилиэтиэкэринэн үлэлээбитэ. Киһи оҥолорго, тус бэйэ санаатын сатаан савһылаан сангаран ситиһэри элбэхтэ субалиирэ. Ого айар дьобурун сайыннарыыны аабыы нөнүө ситиһэр олус ураты ньымалааҕа уонна ол туһугар олус кыһаллан үлэлиирэ.

Үлэтин таһынан бастын уопсастыбанньык этэ, үнүкүүрү, ыллыыра, араас таһымнаах сценкаларга ону ааһан, мээһэ киһи ылыммат жанрыгар, монологу ааһан көрөөччү биһирэбиллэн, махталын ылара. Быйыл, Улуу Кыайы 75 сылын көрсө, Кытаанахтаабы тыа

сирин модельнай уонна Василий Яковлев-Далан аатынан Кытаанах орто оскуолатын бибилиэтиэкэ, "Издээн энгэрдэспит сыллара" кэтэхтэн улуустаабы монологу аабыытыгар күрэх биллэрлибитэ. Бу күрэхтэһии бириһин пуондатын 10.000 солк. Матрена Павловна кыргытара, ийэлэрин сырдык мөсүүнүгэр сүгүрүйэн успуонсардаатылар. Ийэ сырдык уобараһа куруук арчылыы, алгыстыы сырыттын, — төрөппүт кыргытара баҕа санааларын тиздэллэр. Күрэх түмүгүнэн Мугудай нэһилиэгиттэн Анна Ноговицына "Ийэ монолога" монологуна (ааптар Анна Федоровна Ноговицына)

1-кы миэстэ буолла. 2-с миэстэни Кытаанах нэһилиэгиттэн Сусанна Лазарева "Улахан сүтүкэммитим" монологуна (ааптар устуорт, үлэ бэтэрээнэ П.И. Кривошапкин) ылла. 3-с миэстэҕэ Улахан Күөл учаастагыттан Трофимовтар дьыэ кэргэн (ааптар Егор Владимиров "Хоргуһуу") монологуна буолары ситистилэр.

Кытаааччылар бары олус бэлэмнээхтэрин, итиэннэ наһаа кыһанан туран бэлэмнэммиттэрэ тутта көһүннэ. Онон кытаааччылар маладьыастар диір тобоостоох. Дьыэ кэргэнинэн ааһан, интэриэһинэй монологу табыста. Ким интэриэһиргээбит, "Кытаанах

Библиотеки Чуратчинского района" ютуб ханаалбытыгар көрүөххүтүн сөп.

Бу күрэх тэриллэбитэ икки үтүө өрүттээх буолла, ол курдук күн-күбэй ийэҕэ таптал, ытыктабыл курдук сыаннастар өрө тутуллубуттара, үүнэр көгүөнэҕэ холобур буолуон эрэ сөп уонна иккиһинэн, монологу курдук ыарахан көрүн минчилээх буолара дьэһкэтик арыллан көһүннэ.

Ирина ГАВРИЛЬЕВА, Матрена Павловна төрөппүт кыра кыһа, Василий Яковлев аатынан Кытаанах орто оскуолатын бибилиэтиэкэ.

Уйгу кыһата

"Чурапчы" ТХПК "Сага олох" хаһыакка ыйга биридэ тахсар анал сыһарыыта

КЫАЙЫ БЫРААҢЫННЬЫГЫНАН!

"Чурапчы" Тыга хаһаайыстыбатын потребительскай кэпэрэтиипин бэтэрээнэрин, кэлэктиип бары үлэһиттэрин Аҕа дойду сэриитигэр Улуу Кыайыны бырааһынньыгынан эбэрдэлиибит!

Билиги тэрилтэбит 1932 сыллаахха Чурапчы селиэнньэтигэр арыы собуота аһыллыбытыттан төрүттэммитэ. 1941 сыллаахха оройуоннаабы ас-үөл кэмбинээтэ дин уларытыллан ааттаммыта. 1957 сылтан эт-үүт кэмбинээтэ буолбута. "Чурапчы" ТХПК 1997 сыллаахха тэриллибитэ.

Сэригэр ыар сылларыгар кэмбинээт үлэтин тохтоппото. Тэрилтэттэн фронтка тийэн уоттаах сэриигэ кыттыбыт. Хоту көһөрүллүүгэ сылдьыбыт, тыылга таһаарылаахтык үлэлээбит дьонноохпут. Кинилэр Кыайыга киллэрсэбит кылааттарын билэбит, үрдүктүк сыаналыбыт. Билигин эйэлээх олоххо ытык дьоммут кэриэстэрин үлэсэ ситиһиһэлэринэн толорорго кыһаллабыт.

Кыайыны бырааһынньыктаах сылыгар барыбытыгар үлэсэ ситиһиһи, дьиз кэргэннэригэр нус-хас олох, этэннэ буолууну аҕалпын!

"Чурапчы" кэпэрэтиип бырабылыанньата.

БЫЛААННАР ТОЛОРУЛЛАН ИҢЭЛЛЭР

Үүт ыамыгар кыһынны, сааскы ыйдар түмүктэннилэр, сүөһү күөххэ үктэннэ. 2020 сыл төөрт ыйын түмүгүнэн былааны 121 туоннанан аһаран иһэбит. Маныаха быйыл сүөһү эрдэ төрөөбүтэ, былырынмыттан ныйрэй ахсаана лаппа элбэсэ оруллаах буолла. Ааспыт сайын былааннаах от хааныстыбалаахтык оттоммута, туруктаах аһынан-үөлүнэн хааччыйы сүрүн орулу сонньото.

Билигин күннэ 16,5 туонна үүт тутуллар. Муус устар 87 туоннанан аһарылынна. Арыы сыахтара быйылгы сылга бары эрдэ аһылыннылар. Тустаах үлэһиттэр булулук, дуогабардаһан, бары санитарнай ирдэбиллэри аһан үлэһиттэр.

Хоруона хамсык кэмгэр кэпэрэтиип үлэһиттэрэ бары тохтообонко үлэлээтилэр. Онон улууска кинилэр өттүлэригэр аһынан-үөлүнэн хааччыйы биир да күн сырылтамматта. Үүтү туттарыы иһин төлөбүр кэмгэр оноһуллан иһэр, муус устардаабы харчы төлөннө.

Аны күһүн эт туттарыахтаах хаһаайыстыбалары кытары дуогабардаһы сабаланыа. Квотаны кэпэрэтиип бырабылыанньатын муньаба быһаарыа. Былырынны курдук АПК нөһүө эмиз үлэлэһиэхтэрэ. Быйыл Болтоно Кындагыгар 150 сүөһүнү уотууга (откорма) анаан туруохтара. Итиннэ 3 бааһынай хаһаайыстыба салайааччыларын

кытары кэпсэтиһини ыйтан сөбүлэннэрин ыллылар.

Кэпэрэтиип бородууксуйатын батарыга хоруона хамсыгын кэмгэр карантин биллэриллэн ыарахаттар табыстылар. Дьокуускайга "Алаас аһа" бэйэлэрин маһаһыннарыгар, "Сахаагропродукт" нөһүө атыылааһыны тэрийдилэр. Атын сиргэ барыы-кэли бобуулаах буолан атыы барбата.

Кытаанахтаабы арыы сыаҕар сага оборудование кэллэ, монтажтаныа. Чурапчы селиэнньэтигэр арбаа түөлбэлэргэ атылыырга ананан тутулла турар маһаһын ис оноһуута бүттэ, оборудованиета өлүөнэни туоруур паром сырыттабына кэлиэ.

Бу күннэргэ карантин бүттэбинэ кэпэрэтиип үлэтэ-хамнаһа, атыыта-эргиэнэ кэниэсэ.

ҮҮТ СОБОТУОПКАТА МУУС УСТАР ЫЙ ТҮМҮГҮНЭН

Нэһиликтэр	Былаан	отчуоттуур ыйга 2020 сыл						тохсунньу - муус устар 2020 сылга				
		муус устар		(- +)	в %	Закуп	2020 с к	былаан	факт	(- +)	Закуп	2020 с к
	2020 г	былаан	факт	туонна		2019г	2019 с			туонна	2019 с	2019 с
Алабар	409,79	15,88	36,757	20,88	231,5	24,376	12,38	39,02	76,87	37,85	52,44	24,43
Бахсы	383,68	14,87	30,519	15,65	205,2	21,372	9,15	36,21	56,66	20,45	49,43	7,23
Болтоно	317,48	12,31	8,454	-3,86	68,7	5,748	2,71	30,24	18,90	-11,34	33,81	-14,91
Болугур	659,05	25,54	23,215	-2,33	90,9	14,466	8,75	62,75	65,60	2,85	42,53	23,07
Арылаах	307,57	11,92	19,847	7,93	166,5	8,051	11,80	29,29	46,79	17,50	36,11	10,68
Кытаанах	267,45	10,37	7,302	-3,07	70,4	4,855	2,45	25,47	17,90	-7,57	32,92	-15,02
Мугудай	484,87	18,75	21,602	2,85	115,2	16,188	5,41	46,07	44,18	-1,89	44,25	-0,07
Одьулуун	583,38	22,61	27,457	4,85	121,4	22,072	5,38	55,55	70,36	14,81	50,13	20,23
Соловьев	558,95	21,66	43,945	22,29	202,9	33,936	10,01	63,21	62,74	9,53	62,00	0,74
Сылан	827,20	32,06	28,306	-3,75	88,3	22,520	5,79	78,75	63,63	-15,12	50,58	13,05
Төлөй	308,78	11,97	18,742	6,77	156,6	13,220	5,52	29,41	38,86	9,45	41,28	-2,42
Хадаар	402,95	15,62	19,098	3,48	122,3	13,468	5,63	38,37	35,02	-3,35	41,53	-6,51
Хатылы	385,66	14,95	15,976	1,03	106,9	18,513	-2,54	36,72	42,40	5,68	46,58	-4,17
Хайахсыт	320,84	12,44	14,736	2,30	118,5	11,748	2,99	30,55	33,28	2,73	39,81	-6,53
Хоптобо	638,87	24,76	20,246	-4,51	81,8	8,879	11,37	60,83	48,17	-12,66	36,94	11,23
Чакыр	442,86	17,17	47,283	30,11	275,4	33,367	13,92	42,18	103,78	61,60	61,43	42,35
Чурапчы	300,62	11,69	7,985	-3,70	68,3	7,177	0,81	28,72	19,74	-8,98	35,24	-15,50
Барыта	7600,00	294,6	391,471	96,90	132,9	279,96	111,52	723,34	844,88	121,54	757,01	87,87

Быйылгы сылга үүт соботуопкатыгар былаан 7600 туонна. Итинтэн тохсунньу—муус устар ыйга 723,24 туонна ыыр былаан 844,88 туоннанан толорулунна, 121,54 туоннанан аһара толорулунна. Ордук үчүгэйдик 61,60 туоннанан аһарбыт Чакыр, 37,85 туонна аһарылаах

алабар, 20,45 туоннанан элбэҥи ыабыт Бахсы нэһиликтэргэ үлэлээтилэр. Сылан, Хоптобо, Болтоно нэһиликтэргэ мелтөх көрдөрүүлээхтэр.

Муус устар ыйга былаан 294,6 туонна этэ. Ону 391,47 туоннанан толоруллан 96,90 туоннанан аһарылынна. 30,11 туоннанан аһарбыт Чакыр,

22,29 туонна аһарылаах Соловьев, 20,88 туоннанан аһара ыабыт Алабар нэһиликтэргэ үчүгэйдик үлэлээтилэр. Бу ыйга көрдөрүү эриэ-дэхси. Былааннарын толорботох 6 нэһилиэк 4-түү туонна кэригинэн тийбэтиллэр.

КИНИЛЭР БИҢИГИ ТЭРИЛТЭБИТИН САЛАЙБЫТТАРА

Албан ааттаах сэриинит, сапар Семен Дмитриевич Флегонтов биһиги тэрилтэбитин 1961—1964 сылларга салайбыта.

Кини Аба дойдуга улуу сэриинин 5 бойобуой уордьяннаах түмүктэбитэ. Өстөөх арбааһын Берлин куораты штурмаласпыта. Иккитэ бааһырбыта.

Хорсун сэриинит „Кыһыл сулус“, Аба дойдуга сэриинин маннайгы степеннээх, икки „Кыһыл знамя“, „Бойобуой кыһыл Знамя“ уордьяннаар кавалердара.

Чурапчы оройуонугар таһаарылаах үлэтин иһин „Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина“, „Чурапчы оройуонун Бочуоттаах гражданина“ бэлиэлэринэн наһараадалааһыта. Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуотун ханайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ.

Егор Андреевич Попов Чурапчытаагы эт-үүт кэмбинээтин 1967—1968 сылларга салайбыта. 1942 сыллаахха райфинга агентынан үлэли сылдьан ыңырыллыбыта. Сержант званиелааһыта. Одер өрүс ханас энэригэр Малыч миэстэ иһин сэриилэргэ хорсундук сэриилэспитин иһин „Кыһыл сулус“ уордьянынан наһараадалааһыта.

1946 сыллаахха дойдуга эргиллэн араас салайар үлэлэргэ үлэлээбитэ. Чурапчы улуусун Бочуоттаах гражданина.

Сэри бэтэрээннэрэ

Е.А. Макаров
Суоппар

Н.П. Варламов
Бубаалтыр

И.Е. Сидоров
Кыладыапсык

Н.В. Артемьев
Маастар

П.С. Брызгаев
Механик

А.Д. Брызгаева
Сэрии огдообото

Көһөрүллүү кыттыылаахтара

В.Д. Местников
Тырахтарыыс

М.А. Пестерева
Лаборант

А.М. Федосеева
Маастар

Е.Д. Илларионова
Маастар

З.М. Монастырева
Технолог
сэкирэтээр

А.И. Сивцева
Лаборант

Ат сүүрдүүтэ

СҮҮРЭР СУОЛГА ТАХСАРГА БЭЛЭМНЭР

Быйылгы ат сүүрдүүтэ сезона аһыллытын дьон-сэргэ улахан кэтэспитэ, сэнээрбитэ. Үбүлүйдээх Кыайы күнүн чизигэр улахан бириистэрдээх сүүрдүү буолуохтааба. Улуулар бары күөн көрсөргө, күрөс былдыһарга эрдэттэн бэлэмнэнэн сындыыстыгы сыыйылар түөрэм туйахтаахтарын бэлэмнээбиттэрэ, ох курдук онорбуттара, кустук курдук кучаабыттара. Хоруона хамсыга туран бу былааннааһыт сүүрдүү буолбата. Ол эрэри бу ыарыы намыраатабына график санаттан оноһуллан сүүрдүүлэр буолуохтаахтар. Биһиги улууспутугар өрөспүүбүлүкэ таһымнаах сүүрдүү үбүлүйдээх ыһааха буолуохтааба.

Чурапчы сүүрүктэрэ Лена өрүгү туорааһын бобулла илигинэ туораан, Тыва ханайыстыбатын академиятын ипподромугар тураллар. тириэньэрдэр, сүүрдээччилэр, аттары көрөөччүлэр күннэтэ кинилэри кытары дыарыктаналлар. Ас-үөл, битэмиин наада буоларынан хаачылына. Былырыынны түмүгүнэн өрөспүүбүлүкэ саамай быһый сүүрүктэрдээх улуус буоларбытын, бастын федерация аатын ылбылпыттын көмүскүүргэ бэлэмнэр.

Быйылгы сүүрдүүгэ бастын сүүрүктэрдээх ханнык улуустар кыттыахтарай? Нам улууһа 6 аты бэлэмниир. Кинилэр истэригэр

өрөспүүбүлүкэ быһый атахтааба Есаул, былырыын элбэх сүүрдүүнү кыайыт Кэлэр бааллар. Суфражисткаларыгар эмиз эрэһэллэр. Сандал уснна Арылхан диэн эдэр аттардаахтар.

Аммалар бу сезонна 8 аты сүүрдэргэ бэлэмнииллэр. Краснодарскай кыраайтан Свидетель-Барс диэн аты атыластылар. Улуус чизигин Порт-Артур, Байкал, Блэк Грэк, Леди Левинсон көмүскүүхтэрэ.

Сунтаардар 7 аты сүүрэр суолга таһаарыахтара. Ааспыт сылы куһаана суох түмүктээбиттэрэ. Кондистадор, Боливар, Шоинг-Ала, Баронко, Джоконда кыайар иһин

дьулуһуохтара.

Мэнэ Ханалас улууһа быйылгы сылга 11 аты баайар. Хайаан да кыайарга суоттаналлар. Биллиилээх сүүрүк Скай Файтеры кытары хамаандаба Брокер, Айсер-Гут, Найт-Шот, Сайбер Шот инники күөннэ сылдьаллар.

Оттон биһиги, Чурапчы хамаандата, кэнники сылларга инники күөннэ сылдьыт ааппытын-суолбутун көмүскүүргэ бэлэммит. Мейн Кониг, Анкенди, Тускул, Губернатор, Жирков, Төлөй бэйэлэрин дистанцияларыгар инники сылдьар иһин сүүрүүхтэрэ.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Алексей СЛЕПЦОВ.

САҢА КЭМ САҢАЛЫҢ КӨРҮҮЛЭЭХ СУРУЙААЧЧЫТА

Ааспыт үйэ сууһарылаах уларыһылардаах тинэх уон сылларынаабы быһык кэмгэ, олох тосту уларыһытын саҥалы анааран көрөр, аабааччылар сөргөхсөр сонун тизмэлэргэ суруллубут дириг психологическай ис хоһоонноох айымньыларынан Павел Петрович Федоров – Сомоҥо Саха литэрэтиирэтигэр эрэллээхтик кириэн, биллэн-көстөн барбыта.

умнуман», - диин кини дириг ис хоһооннох этиитин олох умнубалпын».

Павел Петрович интеллигент дьэ кэргэнгэ төрөөн, чугас-ыраах аймахтара эриччи Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын биллиилээх үлэһиттэрэ, суруйааччылар, суруналыыстар.

Таайа – ССРС суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ, биллиилээх бэйэтэ, прозаик, Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала Алексей Спиридонович Бродников. Ээтинэн хаан-уруу аймахтара - суруйааччы Степан Афанасьевич Саввин – Күн Дьирбинэ, кини инитэ артыыс Виктор Саввин – иккиэн Ленин уордьанын кавалердара, балтылар Мария – Айа Саввина суруйааччы, тылбаасчыт Гаврил Иванович Макаров – Дьуон Дьанылы кэргэнэ.

Эбэтинэн таайа – бэйэтэ Гаврил Иванович Егоров – Биилин Хабырылла. Кини балта Татьяна Афанасьевна Маркова-Арасыйа суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, бэчээтин, үөрэтииритин, култууратын туйгуна, СӨ суруналыыстарын судаарыстыбаннай бириэмийэтин лауреата.

Онон Павел Петрович аймах-хаан тамайан, оҕо эрдэбиттэн таайын дьэтигэр элбэх суруйааччылары көрөн, тылларын-өстөрүн истэн, кэлин бэйэтэ бу умсугутуулаах кизгэ эйгэбэ кириитигэр эрдэттэн тартарылаах, бэлэмнээх курдук көстөрө өйдөнөр. Ону таайын кыһа – СӨ үөрэтииритин үтүөлээх үлэһитэ, Арасыйа уолсай үөрэхтээгинин Бочуоттаах үлэһитэ Саргылаана Алексеевна Бродникова ахтыла бигэрэтэр: «Байбал эмиз таайын курдук, олус омунаах кэспээнэйт, «Бу уол саҥата элбээн! Олох төбөбүн үптү сыһыан кэбистэ», - диин аҕам суһурбаммыта буолара, онтон «бу кими батан манньыкыһый? дии-дии, олус астыммыт харабынан Байбалы көрөн кэбиһэрэ».

Сомоҥо таайын туһунан ахтар: «Таайым Алексей Спиридонович суруйааччы буолан, кини дьэтигэр Чурапчыга үгүс суруйааччыны көрөр, кинилэр кэспэтэллэрин истэр дуолломмутум. Ол курдук, Күнүк Урастырабы, Амма Аччыгыйын, Николай Габышевы, Дмитрий Дьдаевы, Николай Павловы – Тыаһыт кырдыаһы, Гаврил Егоровы – Биилин Хабырылланы, Феоктист Софроновы, Виктор Башарины, Василий Яковлевы, Иван Федосеевы – Доосону, Константин Туйаарыскайы, Василий Гольдровы, Иван Оконешиковы – Хочуону уо.д.а. Мин оҕо сылдьан суруйааччылары букатын тусла эйгэлээх, мээһэ киһи тэннэспэт айылгылаах дьонно курдук өйдүүрүм, саныырым. Ол иһин таайын олус ытыктыыр этим».

Диригэ 1988 сыллаахха «Дириг уоттара» литэрэтииринэй түмсүү тэриллэбитэ. Бу түмсүүнү ыспартыбынай суруналыыс, бэйэтэ Д.Д. Эверстов – Дмитрий Диригский кэнниттэн уон сыл айар түмсүүнү Павел Петрович Федоров айымньылаахтык, бэринилээхтик салайан үлэлэппитэ. Ол сылларга Чурапчы аҕа көлүөнэ суруйааччыларын үбүлүүдэрэ бука бары кини кыттытынан, тэрээһининэн ытыллыбыттар. Түмсүүттэн Павел Петрович бэйэтэ уонна Василий Петров – Айыл суруйааччы буолан тахсыбыттар.

Кэлин айар үлэһит буолан баран, Павел Петрович 1992 сыллаахха олунньуга бири дойдулааҕа, лингвист-учоһнай С.А. Новгородов куннэригэр аналлаах дьаһалларга кытта, Чурапчы улууһун айар түмсүүлэрин чилиэннэрэ Дьокускайкуоравкакириэн, биллиилээх суруйааччылары, учуонайдары,

артыыстары, худуоһунньуктары кытта Национальнай бибилиотэкаҕэ көрсүһүү кэнниттэн, бири кэспээнин уонна оҕолорго аналлаах пьесатын учууталыгар Василий Семенович Яковлевка – Даланна көрдөрө биэрбит. Ол туһунан манньык ахтар: «Кини оччолорго «Чолбон» сурунаалга проза отделын сибидиссэинэн үлэлиир кэмэ этэ ... Этиллибит үлүс хонуктар сурунаал эрдээхсийтигэр толло-толло кирибитим. Учууталым хайдах эрэ үөрэ-көтө, сирэйэ-хараба сырдаан көрсүбүтэ. Кини айымньыларбын аахпыт, кэспээним тыла-өһө үчүгэин бэлиэтээн эллитэ уонна «Чолбон» сурунаал ахсыс нүөмэригэр бэчээтиэм диин үөрдүбүтэ... Иккиэн сүрдээх истинник кэспэппит, үлүһ-элбэҕи сүбэлэбүтэ... Бүтэһигэр мин тоҕо Сомоҥо диин псевдоним ылымпыһын ыйыталаспыт уонна: «Сомоҥотону билэбин дуо?» - диин тохосолостута. Онуоха мин кинини тус бэйэтин билбэллэн, арай итэбин эрэ диин быһаарбытым уонна: «Оччутугар Сомоҥо диин псевдонимын уларытабын дуо? - диин сүбэлэтэн утары ыйыллылар: «Суох, уларытыма, Сомоҥотто научнай үлэһит, литэрэтииринэй эйгэбэ кэлбэт», - диин быһааччы этэн кэспитэ. Онон улахан суруйааччы, учууталым, кылааһым салайааччыта Далан литэрэтииринэй ааты (псевдонимы) ылынарбар бэйэтин этиитинэн бигэрэтэн, сүрэхтээн биэрбитэ».

Павел Петрович ити көрсүһүү кэнниттэн сүргэтэ олус көтөбүлэн, уталыппаҕа, айар үлэһэн хоннохтоохтук үлэһэн барбыта. Кини суруйааччылар иннилэригэр бэйэтэ туруорбут ирдэбиллэр, ыһырыгыгар сөл түбэһэр олох сытыы проблемаларыгар аналлаах иитэр-үөрэтэр тохосоллоох психологическай, социальнай айымньылары айар: «Американ бой», «Тохтоон», «Тууйуллуу», «Таптал уонна арыгы», «Атабастаныы», «Ый ытыыр» онтон да атыттары.

Сомоҥо түргэн-тарбан туттуулаах, дьон кэрэхсээн ааҕар сөһөһүнүн, кэспээнэрин, очеркаларын, публицистическай ыстатыйаларын, рецензияларын суруйан, уон түөрт кинигин бэчээттэтэн таһаарда. Олор истэригэр: «Ол ыһыар тырымнас уоттар» (1999), «Сүрэх сөбүрүйбэт ийиитинэн» (2002), «Дууһа кылааныта» (2004), «Дьонум, ыһаатым туһугар» (2006), «Умнуллубат дьикти саас оҕолор» (2008), «Темные ночи, теплые встречи» (2010), «Учууталдыло - үөрэнээччилэрин ситиһиллэригэр» (2012), «Суол – сайдыы төрдө» (2013), «Бочуот уустан – Ил Дархан» (2014), «Барба махтал, Чурапчы дьонуттан» (2014), «Алаас ырыаһыта – Айыл поэт» (2014), «Түүннү куорат» (2015), «Кырдык тиллэһэ» (2016), «Кырдык көмүстээбэр күндү» (2019). Маны таһынан периодическай бэчээтэ - улуус, өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар элбэх ыстатыйалара тахсаллар.

Павел Петрович Федоров – Сомоҥо орто оскуоланы 1969с. бүтэрэн баран, Майа сэлэһиннэтигэр оройуоннааҕы Култуура дьэтигэр инструкторынан үлэһэбитэ. 1972с. Хабаровскайдааҕы педагогическай институтка үөрэнэ сылдьан, Тыыллыма орто оскуолатыгар учууталлаабыта.

Онтон 1975с. Сэбискэй Армияҕа сулууспалаан баран, Чурапчы улууһугар култуура эйгэтигэр кэлбитэ: автокулуп сибидиссэинэн, Үрэх Күөрэҕэ, Одьулуунна култуура дьэтигэр дириэктэринэн үлэһэбитэ, салгыы Дириг норуодунай тыйаатырыгар худуоһунньуктаабыта, режиссердаабыта. Аны Илин Сибирдээҕи култуура институтун

бүтэриэбиттэн, Дириг оҕо муусукаалынай оскуолатыгар сүүрбэттэн тахса сыл устата учууталлаабыта.

Ити баһылаабыт идэлэрин көмөтүнэн Чурапчы көһөрүллүүтүн 55 сылыгар аналлаах Чочууда диин сиргэ тутуллубут өйдөбүннүк пааматыннык бырайыагын ааптара, Саха АССР норуодунай худуоһунньуга П.П. Романов төрөөбүтэ сүүс сыллаах үбүлүүгүгэр аһаҕаах комплексы аһыы тэрийээччилэриттэн биридэстэрэ.

Сомоҥо быһааччы көбүлээһининэн уонна улахан сыратынан Дириг агро-оскуолатыгар биллиилээх суруйааччы, бэйэтэ Иван Егорович Федосеев – Доосо уонна биллиилээх суруйааччы, бэйэтэ, үтүөлээх учуутал, икки бойобуой уордьаннаах фронтовик Алексей Спиридонович Бродников төрөөбүт-үөскээбит Төлөйүн «Аартык» норуот айымньытын дьэтигэр ааптара инэриллибиттэрэ.

РФ суруйааччыларын уонна суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ Павел Петрович Федоров – Сомоҥо прозаик, очеркист быһытынан саха уус-уран литэрэтиирэтигэр хорутуулаахтык үлэлиир суруйааччы быһытынан аата-суола кизгик биллэнэ.

Саха биллэр судаарыстыбаннай уонна уопастыбаннай дьэтиэллэрин, СӨ бастагы Бэрэсидьиэнэ, Биһиги Аан Дархаммыт Михаил Ефимович Николаев уонна Ил Дархан Егор Афанасьевич Борисов тустарынан документальнай кинигэлэри хомуйан, чинчийэн бэчээттэппитэ, норуока улахан махталы, үрдүк сыанабылы ылар. Публицист быһытынан Саха литэрэтиирэтин тылыгар-өһүгэр, политика боппуруостарыгар, уопастыба уларыһытын хамсааһынарыгар кырдыгы көмүскүүр сытыы тыллаах ааптарбыт.

Сомоҥо –идэтибит кыраайы үөрэтээччи быһытынан архыыпка сыраалаахтык үлэлэһэн, историческай чаччылар кыттыылаахтарын кытта көрсүһэн, ахтыылары хомуйан, документальнай очеркаларга, кэспээннэргэ, кинигэлэргэ киллэрэн үйэтигэр документалист-суруйааччы.

Чурапчы улууһун дьиннээх патриота, култуура эйгэтигэр духуобунас боппуруоһугар, уус-уран литэрэтиирэни пропагандалааһынна, ор сылларга төрөөбүт улууһугар бири солбуллубат тэрийээччи буоларынан, дойдутун сиригэр-уотугар төрөөбүт-үөскээбит суруйааччылар кэргэттэрин, оҕолорун, аймахтарын кытта сибээһи опхотон, ахтыыларын хомуйан кинигэлэрин бэлэмниир, үбүлүүдэлэрин ытытыга барытын көбүлээччи, тэрийээччи быһытынан олохтоохтор уонна саапта махталларын, убаастабылларын ортоугар сылдьар бири бастын суруйааччыбыт буолар.

Павел Петрович – Сомоҥо – кини быһытынан сүрдээх элэккэй, судургу, көнө майгылаах-сигилилээх үтүөкүнээх киһи. Суруйааччылар сойуустарын иһигэр бири тарбахха баттанар, элбэх жанрга хоннохтоохтук-хотуулаахтык үлэлиир, олохо ахтыыбынай граждандаскай позициялаах биллэр-көстөр ааптарбыт. Кини быйыл бу ыам ыйын 23-гэр 70 сааһын туоларынан сибээстэн, Чурапчы улууһун дьонун-сэргэтин уонна өрөспүүбүлүкэ аабааччыларын аатыттан, өрөспүүбүлүкэ үрдүкү салалтата кини айымньылаах үлэтин-хамнаһын сөптөөхтүк сыаналыаҕа диин бири бэйэм бигэ эрэллээхпин.

ТУМАРЧА,
суруйааччы, СӨ Ытык
Сүбэтин бочуоттаах чилиэнэ, СӨ
матырыйаалынай производства
уонна А.Е. Кулаковскай
аатынан Судаарыстыбаннай
бириэмийэлэрин лауреата, СӨ
култууратын үтүөлээх үлэһитэ,
Чурапчы улууһун уонна Одьулуун
нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо.

Кини сэбискэй тутуп кэннинээҕи саҥа кэм, саҥа олох уратыларын уус-уран литэрэтиирэҕэ бири бастаҕынан кырдыктаахтык ойуулаан көрдөрбүт новатор суруйааччы буолар. Маны Сомоҥо бэйэтин этиитэ туоһулуур: «Олох олус күүскэ сайынна, ону биһиги хайдах да гынан тохтоппоппут өйдөнөр. Онон урукку олоххо сөл түбэһэр бири халыып өйдөбүлүлээх айымньылары суруйарган тохтуур кэм-кэрдии кэллэ. Былыргылы мункук, кэһэн ыччаты иитэ сатааһын бука, билигин кыаллыбата буолуо.

Төттөрүтүн, атын омуутары кытта тэннэ, бири кэрдиискэ туран мин сайдыылаах сахабын дэнэр кыаҕы үөскэтибим. Онон бобуулаах, бу саҕаммат, ити табыллыбат диин өйдөбүлү хаалларыабын. Суруйар эйгэбэ сылдьар дьон хааччаҕа суох ааптарын ситиһибим, саҥа, сонун олоххо дьүөрэллэр түгэннэри элбэхтик суруйдуннар. Оннук эрэ буоллабына, ыччат уус-уран айымньыны ааҕара ситиһиллэ...» Бу уус-уран литэрэтиирэҕэ саҥа кириэр киһи дьэтиэххэ, урукку өттүгэр кырдыаҕас, орто көлүөнэ да, эдэр да суруйааччылартан ким да элбэтэх, санаппатах олус сонун, хорсун ыһырыһын, ирдэбилин бири бэйэм бэркэ соһуйа, кэрэхсии ааҕан турардаахпын. Онон да буоллаҕа, кини «Ол ыһыар тырымнас уоттар» диин бастагы тахсыбыт кинигэтигэр аан тылы суруйарбар, Сомоҥону новатор суруйааччы диин мээһэҕэ ааттаабатыах эбиллэн диин билигин саныыбын.

Павел Петрович Федоров – Сомоҥо 1950 сыл ыам ыйын 23 күнүгэр Амма оройуонун Покровка бөһүөлүгэр Евдоксия Спиридоновна Бродникова уонна Петр Павлович Федоров дьэ кэргэттэригэр төрөөбүтэ. Кини оҕо сааһын уонна оскуолатааҕы кэмнэрин туһунан манньык ахтар: «Мин Үрэх Күндүл диин оскуолата суох кыра дэриэбинэҕэ үөскээбитим. Инньэ тынан, элбэх сиринэн көһө сылдьан үөрэнэр кыһалбаҕа түбэспитим. Ол эрэри саамай уһуннук уонна сөбүлээн үөрөммит оскуолабынан Е.И. Курашов аатынан Чурапчы орто оскуолата ... Тохсус кылааска үөрэнэ кирибиппитигэр кылаас салайааччытынан Василий Семенович Яковлев-Далан анаммыта. Кини наһаа дьиппиэн, кытаанах көрүннээҕэ. Атын учууталлар курдук уруогу быһа мөхпөт-эппэт, элбэҕи ньахсаабат лоп-бааччы аҕыйах саналааҕа. Ол онугар эллитин оҕолорго ылыннарара, тас көрүнүнэн, тутта-хапта, танна-симэнэ сылдьарынан хайдах эрэ биһизкэ, үрдүкү кылаас оҕолоругар, үтүө холобур буолар көрүннээҕэ.

Кылаас чааһыгар үксүн сүбэлээн-амалаан, олохтон холобур аҕалан быһааран кэспиир идэлээҕэ, ол иһин оубуру оҕо кутун-сүрүн тутар дьикти айылгылааҕа. Мин ордук: «Эһиги олоххо бэйэбитин көнүлүк санана сылдьахтаахыт уонна туох бээр кэскиллээх барыта бэйэбиттэн эрэ тутулуктааһын олох хаһан даҕаны

